

világé a maga teljes érzelmi és ideológiai káoszával és vágyaival, amelyek ma már, és bizonyosság ez, csak vágyak és káosz marad. Camus Nyara is ezt példázza. Kevesebb irodalmat és több aggodást találtunk mint vártuk kézbevéve a kötetet. Ez azonban semmit sem von le a kötet értékéből.

Bálint István:

DOS PASSOS: USA TRIOLOGIA

(Otokar Kersovani, 1956)

A világirodalom egyik legérdeke-
sebb és egyben legmerészebb vál-
lalkozása ez a regény. Nem keveseb-
bet akar, mint átfogó képet adni a
világtörténelem legösszetettebb tár-
sadalmaról, a modern kapitalizmus-
ról, s a világ legsokrétűbb országáról,
az USA-ról. Valami modern emberi
színjátéknak készült, de abban a
korszakban amikor a társadalmat
már nem lehet olyan könnyen egész-
be fogni, mert a társadalmi ható-
erők rejtettebbek, összetettebbek,
mert az emberek nem olyan közvet-
lenül csinálják történelmüket és ép-
pen ezért történeteikből nehezebb
összehozni egy egész nagy ország ké-
pét. Dos Passos mégis vállalkozik e
nehéz feladatra. Ehhez azonban for-
radalmi újításokat kell bevennie a
regénybe. Az irodalom csakis embe-
rek ábrázolásával adhat képet a vi-
lágról. Dos Passos egyes megoldást
talált: életforgácsokat ad, párhuzam-
osan egymás mellé vonultat fel
egy egész sor embert, egymástól
független, vagy csak lazán össze-
függő életükkel. Ezekből a mozaik-
okból magának az olvasónak kell
összerakni az egészet. Így aztán még
az egyéni életek véletlenjei sem
rontják az összhangot, hanem szer-
vesen bekapcsolódnak az egészbe,
úgyhogy érezzük: a kapitalista tár-
sadalom nem valami absztrakt fogal-
lom. A kép egészének kialakulását
megkönnyíti, hogy beleszövi az

USA-ra legjellemzőbb emberek éle-
tét, Fordtól Edisonig, — s még hozzá
nem is találomra rángatja elő a
nagy neveket, hanem mindég azt
veszi elő, amelyiknél legteljesebben
megnyilvánul az a mozzanat, amely-
re rá akar világítani, az a pillanat,
amellyel foglalkozik. És van még
egy újítása: az egyéni életek légtö-
rének megragadására kivonatokat
közöl az újsághírekből. Mindebből
aztán kibontakozik előttünk az USA,
a modern kapitalizmus legnagyobb-
rúbb, legművészebb képe.

A triológia első része a háború
előtti évekkel foglalkozik. Ez a lendü-
letben lévő Amerika, a korlátlan
lehetőségek, a cipőtisztítóból millió-
mossá nőtt emberek hazája. A lendü-
let kísérője az elégedetlenség.
Mindenki többet akar. A férfiak dol-
goznak és egyetemre járnak, a nők
saját lábukra állnak és aki csak te-
heti, nagyméretű kapitalista tevé-
kenység árába veti magát. Az em-
berek kiélhetik tevékenységi vágyu-
kat. Csak az első rész végén, bukkán
fel előttünk egy ember, akinek éle-
te már jelzi, hogy ez a lendület nem
is olyan problémamentes, nagyon is
meg vannak a korlátai. A második
rész már a háborúba viszi az olva-
sót. Itt jelentkeznek először a he-
mingwayi típusú amerikaiak. Az ele-
jén a már elmondott dolgokat is új-
ból elmeséli, de most már problé-
mákkal terhelt emberek életén ke-

resztül. Mert ezek az emberek aze-
lőtt is meg voltak. Most azonban ők
kerülnek előtérbe, mert a többieket
is problémák nyomasztják, hisz most
már kiszakadnak megszokott környe-
zetükből, az energiákat levezető te-
vékenységből. Idegen környezetet,
más életformát ismernek meg és
lassan lekopik róluik az amerikai
életforma magabiztosságának külső
máza. És még valami: ez a háború
nem az ő háborújuk, semmi sem
fűzi őket hozzá. Ők csak idegenek és
csak a pusztítást, a szenvedést lát-
ják. Persze hogy defetisták, elége-
detlenek. S mindez most már gyak-
ran elviszi őket a problémák leve-
zetésének legegyszerűbb módjához
— az iváshoz.

A harmadik részben már teljesen
elvesztik lábuk alól a talajt. A há-
borúban, ugyanis sok mindenen át-
mentek, és ami legfontosabb, meg-
tanulták, hogy a pénzhajhászás nem
minden, éltek már anélkül is és
most már nem találják vissza a ré-
gi életformába, a régi eszményekhez.
A megváltozott körülmények egyik
következménye a munkásmozgalom
fellendülése, a másik hogy az em-
berek nem találják a helyüket. Két
csoportra szakadunk. Az egyik cso-
portba tartozik Charles és Evelin, a
másikba Dick és M. French. Charles
azt hiszi, hogy a háború után is ki-
elégíti az embert a nagyvonalú ka-
pitalista tevékenység, egy nagy re-
pülőgépgyár főmérnöke lesz. De
gyorsan rájön, hogy eltört benne egy
csavar, nem tudja már beleélni ma-
gát a munkába, letargikus állapotba
süllyed és végül elüti a vonat. Eve-

lin a hétköznapi életnél köt ki és
hogy elviselhetőbb legyen, különbö-
ző pótszereket talál. De ez viszi el
tragédiájához. Szerelmes lesz és ami-
kor elhagyja az, akit szeret, rádöb-
ben, hogy egész élete nem ért sem-
mit, minden csak önccsalás volt és
öngyilkos lesz. Dick Charles ellenté-
te, Mr. French pedig Eveliné. Dicket
a munka éppoly kevésbé elégíti ki,
mint Charlest. Ő is sokszor keres
feledést az ivásban, de dolgozni kell
és a könyöklés kis sikerei némileg
vigaszt hoznak. M. French pedig
ugyanolyan csalódáson megy át mint
Evelin, de nem lesz öngyilkos mert
hisz dolgozni kell.

Az amerikai társadalom ilyen
őszinte feltárása teszi Dos Passos re-
gényét az első világháború utáni
évek legátfogóbb regényévé: néhány
ember életén át rendkívül mély, mű-
vészi és hiteles képet ad az ameri-
kai kapitalista társadalomról, a len-
dület korszakától a megmerevedés
korszakáig, amikor az emberek már
csak gépiesen végzik feladatukat,
belefáradva élnek az egyik napot a
másik után, mert élni és dolgozni
kell, a másik oldalon pedig kiala-
kulnak — az eltompult, nemgondol-
kodó, gépiesen élő emberek vissza-
hatására — a gondolkodó emberek, a
modern irodalmi problémákkal ter-
hes alakjai. Az emberi átalakulásnak
ezt a folyamatát ennyire teljesen,
művészi, a művészi ábrázolás min-
den akadályát ennyire leküzdve még
senki sem ábrázolta az amerikai iro-
dalomban. Ez teszi egyedülállóvá
Dos Passos művét.